

Відгук

**офіційного опонента доктора філософських наук, професора
Чорноморця Юрія Павловича на дисертацію Чернушки Івана
Гавриловича «Сучасний стан та основні тенденції розвитку адвентизму
в Україні», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
філософських наук із спеціальності 09.00.11 - релігієзнавство**

Дисертаційне дослідження Івана Чернушки є самостійним і оригінальним дослідженням, де автор досягає значного приросту нового наукового знання. Це стало можливим завдяки узагальненню значного масиву матеріалу, в тому числі взятого із особистого архіву автора. Внутрішні документи Церкви адвентистів сьомого дня України відрізняються чесністю в обговоренні існуючих проблем, реальним відображенням фактів, прагматичною спрямованістю внутрішньоцерковного дискурсу. Додавання значного масиву вперше обробленої у науковому дослідженні внутрішньої інформації дало можливість Івану Чернушці по-новому подивитися на стан розвитку та перспективи буття адвентизму в Україні. В результаті, українська релігієзнавча наука отримала конкретне наукове дослідження, яке, на нашу думку, заслуговує на підтримку в якості дисертаційної роботи.

Заслуговує на схвалення точність опису актуальності дисертації, цілком адекватно подані мета і завдання, прекрасно сформовані тези наукової новизни. Заявлені у цих пунктах конкретні речі підтверджуються текстом самого дисертаційного дослідження. Пункти новизни відповідають заявленим меті та завданням роботи.

Позитивне враження викликає перший розділ дисертації «Український адвентизм як предмет релігієзнавчого дослідження». Людині, яка особисто належить до певної церковної спільноти апріорі важко відсторонитися від своїх внутрішніх установок і стати на наукову об'єктивну точку зору, віднайшовши адекватну релігієзнавчу методологію. Адвентисти не менш за православних вважають власну доктрину єдиноправильною, власний спосіб

життя єдиноможливим для людини, що бажає спасіння. Відсторонитися від таких установок, перейти на методологію, що враховує історичні зміни в релігійному житті, що визнає відносність форм релігійних вчень і релігійного життя - це перший крок для уможливлення релігієзнавчого дослідження. Врахування складних контекстів більш загальних трансформацій протестантизму - це вже другий крок. Критична оцінка наявного стану українського адвентизму - це третій крок. Для Івана Чернушки усі ці кроки переходу на поле релігієзнавчого аналізу стали можливі через прийняття ним ідеї А.Колодного про те, що християнство розвивається в межах зміни парадигм премодерну, модерну і постмодерну. Цікаво, що деякі дослідники вже говорять і про стан релігійності і богослов'я після постмодерну, і ми особисто бачимо в цьому певну правильну установку для подальших досліджень. Проте думаємо, що розмірковувати про стан «після постмодерну» для Івана Чернушки було б занадто радикально, враховуючи що адвентизм в цілому дійсно знаходиться в межах пізньомодерного способу мислення і життя. Стан «після постмодерну» в релігії ще не достатньо сформувався взагалі, і розмірковувати про його характеристики в межах релігієзнавчої науки все ще досить важко. Навіть більшість класиків українського релігієзнавства ще не наважуються на це, і дискурс про стан «після постмодерну» є переважно полем для розгортання утопічних ідей богословів, що бажають бачити настання то нового середньовіччя, то постсекулярного стану суспільства. Нам видається цілком достатнім, що Іван Чернушка адекватно розуміє та використовує поняття домодерної, ранньомодерної, пізньомодерної та постмодерної християнської релігійності. Що він цілком адекватно використовує поняття лібералізму і консерватизму, а також постлібералізму і постконсерватизму. Плідним є застосування старого філософського, релігієзнавчого і навіть теологічного розрізнення відкритого і закритого типів релігійності. Цілком правильно Іван Чернушка відразу вказує на елементи наративної теології у віровченні адвентизму взагалі і спадщині Елен Вайт зокрема. Не віровчення адвентизму взагалі, а

саме особливості наративів адвентизму роблять можливою відкритість сучасного адвентизму до діяльності із перетворення соціуму на початку ХХІ століття.

Підрозділ 2.1. описує джерельну базу дослідження, даючи адекватну характеристику їх основних видів.

У другому розділі «Соціорелігійна діяльність Церкви АСД на території України» перш за все описано інституціалізацію адвентизму в Україні та світі. Цей опис цілком адекватний, детальний і професійно здійснений. У тексті дисертації переконливо доводиться, що високий рівень інституційного розвитку Церкви АСД в Україні дозволяє сьогодні цій релігійній організації виходити на нову якість взаємодії із суспільством і державою. Окремо слід відмітити вичерпний опис діяльності міжнародного адвентистського агентства допомоги і розвитку, значення якого зараз зростає. В цілому підрозділ виявляє особливості розвитку адвентизму, які зумовлені і загальними характеристиками пізнього протестантизму, так і наративами та установками засновників адвентизму.

Підрозділ 2.2. аналізує теологічні теорії про місійну і місіонерську діяльність адвентизму, які розвиваються переважно на основі нових інтерпретацій вчення Елен Вайт. Підрозділ містить ґрунтовний аналіз як теоретичних пошуків представників адвентизму, так і влучні порівняння із різними теоріями протестантських авторів, що розвивають сучасну теологію місії. Іван Чернушка знаходить важливі паралелі адвентистської теології місії із сучасними теоріями не лише зарубіжних, але і вітчизняних теологів. У цьому підрозділі дисертант демонструє прекрасне знання сучасної літератури з теології місії, вміння розбиратися в особливостях пізньомодерного і постмодерного богослов'я. Цілком вірно Іван Чернушка відмічає, що цілий ряд рис, які властиві для відкритого християнства доби постмодерну, були притаманні адвентизму від самого початку його виникнення. Все це дозволяє адвентизму бути ідейно пристосованим до діалогу із суспільством та співпраці з ним у сучасних умовах. Це означає, що деяке падіння чисельності

адвентистів в Україні не викликане особливостями віровчення чи способу життя вірних Церкви АСД.

Підрозділ 2.3. безпосередньо пов'язаний із попереднім, і показує як само втілюється сучасна адвентистська теологія місії в конкретній місіонерській та соціальній діяльності Церкви АСД в Україні. Цей підрозділ відкриває особливості внутрішнього життя українських адвентистів, показує як ідеали відкритого християнства дозволяють творчій діяльності вірних розвиватися, долаючи деяку бюрократичну психологію цієї церковної організації.

Третій розділ, в якому автор аналізує перспективи розвитку українського адвентизму є найбільш цікавим в дисертаційному дослідженні. В підрозділі 3.1. автор у згоді із своїми ідеями попередніх розділів показує, що формат сучасних відносин адвентистів із державою та суспільством в Україні визначається не лише офіційними документами цієї церкви, але і особливостями наративів адвентизму. Також Іван Чернушка здійснює комплексний аналіз капеланського служіння українських адвентистів у 2013-2015 роках. Це служіння стало практичним втіленням загальних установок, коли при збереженні ідеалів автономії церкви від держави та повного пацифізму, адвентисти систематично допомагають у тих ділянках суспільного життя, які цього потребують в умовах сьогоденної соціально-політичної та військової кризи. Підрозділ 3.2. показує, що полеміка щодо можливого висвячення жінок несе загрози глобального розколу Церкви АСД. Здавалось би, що велика роль служіння дияконів та широке залучення жінок до діяльності усіх відділів Церкви АСД повинно знімати напругу щодо цього питання. Але якщо у православ'ї така самореалізація жінок зняла б практично усі проблемні питання, в адвентизмі цього не відбувається. Половина дивізіонів Церкви АСД виступає за дозвіл жінкам висвячуватися, половина - категорично проти, в тому числі Євро-Азійський дивізіон, до якого належать українські адвентисти. Іван Чернушка показує, що для багатьох адвентистів із Заходу вже неможливо заперечувати проти

висвячення жінок, а для адвентистів із Сходу та Африки категорично неможливо погоджуватися на практику висвячення. Виникає парадоксальна ситуація, коли розкол може статися де-факто через культурні розбіжності, а не через догматичні питання.

Підрозділ 3.3. повертається до позитивних перспектив розвитку адвентизму, пов'язаних із новими ідеями щодо місіонерської та соціальної діяльності. За установками адвентистів соціальне служіння повинно передувати місіонерській проповіді. Сучасні адвентистські теоретики створили цілісну богословську концепцію служіння Церкви АСД суспільству, яка за взірцем має ідеал служіння засновника християнства, який перш за все зцілював, а вже потім проповідував. Сучасні богословські концепції місіонерської та соціальної роботи дозволяють по новому осмислити традиційну для адвентизму турботу про здоровий спосіб життя, медичне служіння, тощо.

Висновки із дисертації цілком обґрунтовані текстом дослідження, відповідають поставленим меті та завданням.

При всіх позитивних якостях дисертації потрібно висловити кілька зауважень:

1. Стиль дослідження місцями страждає на бюрократами, які, напевно, виникають через вплив стилю внутрішніх документів Церкви АСД.

2. Автор звертає недостатньо уваги на кризові явища в українському адвентизмі, лише побіжно згадує про те, що останніми роками кількість прибічників Церкви АСД в Україні зменшилася на кілька тисяч вірних. На нашу думку такі тенденції потребують системного аналізу.

3. Опис джерельної бази роботи не є вичерпним, і де-факто використана джерельна база ширша, ніж описана в пункті 2.1.

4. Бажаним був би більш широкий аналіз особливостей релігійних наративів Елен Вайт. Усе сказане про наративи цієї впливової адвентистської діячки Іваном Чернушкою є слушним, і відповідний аналіз потрібно було б значно поглибити.

Усі висловлені дискусійні моменти, що викликали наші зауваження, суттєво не вплинули на результати дослідження. Зміст дисертації достатньою мірою відображений у публікаціях, авторська концепція та результати дослідження апробовані у виступах на низці наукових конференцій. Дисертація та автореферат виконані на належному теоретико-методологічному рівні відповідно до вимог «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року.

В цілому за своєю актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та вирішенні проблем, практичним значенням дисертація Чернушки Івана Гавриловича «Сучасний стан та основні тенденції розвитку адвентизму в Україні» відповідає вимогам ДАК України щодо кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.11 - релігієзнавство.

Офіційний опонент,

доктор філософських наук, професор,

професор кафедри культурології

Національного педагогічного університету

імені М. П. Драгоманова

Ю. П. Чорноморець